

Verdensmål

MED NOMERNE

TIL DAGINSTITUTIONER

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

Silkeborg
Bibliotekerne

INDHOLD

INTRO: FNS VERDENSMÅL I NOMERHØJDE

- Verdensmål i materialet

HVORDAN KAN I GØRE?

- Synlighed
- Den indledende samtale
- Verdensmål med udgangspunkt i nomerne

AKTIVITETER

- Monsterjagt
- Affaldsjagt i og omkring børnehaven
- Resteagt - Stop madspil med Manta

DEN STYRKEDE LÆREPLAN - MÅL OG AKTIVITETER

BØGER OM NOMERNE

KOPI MATERIALE

FIND MANGE FLERE GRATIS MATERIALER MED NOMERNE PÅ WWW.JANKJAER.DK

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

INTRODUKTION TIL VERDENSMÅL I NOMERHØJDE

FNs verdensmål er ikke lavet til børnehavebørn, men mange af målene kan man gøre tilgængelige og relevante for børnene. Materialet her tager ikke kun FNs verdensmål i børnehøjde, det tager også målene med ud i Nomerskoven og helt ned i nomerhøjde.

Når vi formidler FN's verdensmål til børn, er det vigtigt at der er fokus på det nære i hverdagen. Fx venskab (Mental sundhed), at tage hensyn til hinanden og naturen, kreativitet (innovation), lighed, motion og bevægelse (Sundhed). Her er det ikke klimakrise og globale udfordringer, der skal være i centrum.

Ved at bruge fortællingen til formidling kan vi opbygge et univers, hvor vi kan være kreative og have det sjovt, samtidig med, at vi "gør" verdensmålene med børnene. Nomer-universet passer godt ind i FN's verdensmål, fordi historierne handler om, at løse udfordringer kreativt, at finde sine egne styrker, at passe på hinanden og om fællesskab.

VERDENSMÅL FOR BØRN OG NOMER

Selvom FN's verdensmål er lavet af voksne i en global kontekst, så kan børn også sagtens være med til at gøre noget. Og vi skal faktisk bare gøre ret meget som nomerne. Nomerne er nemlig virkelig gode til at passe på hinanden og på Nomerskoven, så den bliver ved med at være et godt sted at være for alle dyr og nomer.

I behøver ikke at læse alle bøgerne om nomerne, materialet er lavet sådan, at I kan gå i gang, så snart I har læst den/de første historier.

VERDENSMÅL I MATERIALET

Materialet giver mulighed for at arbejde mere eller mindre med 10 af de 17 verdensmål. I bestemmer selv, hvor mange af målene I vil inddrage.

I sammensætter materialet, så det passer ind i jeres dagligdag.

HVORDAN KAN I GØRE?

SYNLIGHED

I materialet findes der en plakat med nomernes tips og tricks (**Kopiark 1**). Hæng den op et synligt sted i børnehaven, så den kan give anledning til gode snakke med børnene og mellem børn og forældre.

Børnene kan på den måde få mulighed for at fortælle om, hvad det er I arbejder med i børnehaven.

Måske har I endda en hel væg, hvor I kan hænge nomerkort og verdensmål op sammen med bogforsider, tegninger og billeder af, hvad I har lavet?

DEN INDLEDENDE SAMTALE

Tag udgangspunkt **kopiark 2**, og lad børnene fortælle om, hvordan nomerne i de historier I har læst i børnehaven er gode til at hjælpe hinanden.

VERDENSMÅL

MED NOMERNE

HVORDAN KAN I GØRE?

VERDENSMÅL MED UDGANGSPUNKT I NOMERNE

Tag udgangspunkt i nomerne, når I arbejder med verdensmålene i jeres dagligdag. Brug nomer-arkene (kopiark 3-13) som udgangspunkt for samtaler og aktiviteter fx til samling.

På kopiarkene er der både en præsentation af en nom og en kort forklaring af det tilhørende verdensmål – i børnehøjde og i nomerhøjde. Materialet er tænkt som en ramme, I selv kan fylde mere på, alt efter jeres daglige rutiner med børnegrupperne.

KOPARK 5 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Thero er krigsnom. Han skal altid være klar til at forsvare Norneskoven mod monstre og skovpirater. Derfor skal han passe på sig selv og sin krop.

Hvis du vil være en sej krigsnom som Thero, så skal du sørge for at træne din krop på alle mulige sjove måder hver dag. Kan du fx stå på et ben med lukkede øjne eller slå otte koltbatter i toet?

THERO
NOMERTRÆETS HELTE

3 SUNDHED OG TRIVSEL

Verdensmål 3 handler om, at vi skal holde os sunde og at vi skal have det godt.

Verdensmål 3 handler også om, at sørge for, at alle i den verden her der godt, og kan komme på arbejde og i skole og lege. Det kan vi hjælpe med, hvis vi skal passe på os selv, så vi måske kan hjælpe andre også. Vi skal passe godt på vores kroppe. De skal holde det så bliver stærkt!

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 9 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Dramon er dragekrieger!
Han rejser ud i verden for at beskytte de svage. Dem der har brug for hjælp. Du kan blive en sej dragekrieger ligesom Dramon, hvis du hjælper andre!

Kender du nogen, der kan bruge hjælp?
Hvad kan du gøre for at hjælpe andre?

DRAMON
DRAGESVÆRDET

10 MINDRE ULIGHED

Der er forskel på, hvilken familie man er født i og hvor i verden man er født. Hvis du kan hjælpe andre mennesker til at leve bedre, så er det godt. Det er også godt, hvis du kan hjælpe dem, der har det dårligt som du selv.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 6 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Nundja er krigsnom. Engang var der ingen, der god være sammen Nundja, for han var altid så træt. Men så fandt Nundja ud af, at han faktisk var en mega sej krigsnom. Han skulle bare sørge for at få sovet, når han havde brug for det.

Hvis du vil være en sej ligesom krigsnomme, så er det vigtigt, at du får sovet nok. Sovn er meget vigtigt, hvis man skal holde både sin krop og sin hjerte sund.

Er du god til at lægge dig til at sove om aftenen?

NUNDJA
NOMERNES HEMMELIGE BESKYTTER

3 SUNDHED OG TRIVSEL

Verdensmål 3 handler om, at vi skal holde os sunde og at vi skal have det godt.

Når du får søvnrutiner, så er du meget bedre til at lære nye ting og du har mere overskud til at være en god ven.

Derfor handler verdensmål 3 for, at man skal sove godt. For mennesker har det betydning, når de får sovet og udhvile.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 10 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Manta er madnom. Han laver mad af planter fra norneskoven. Manta ved, at det er vigtigt at man kun henter det man har brug for skoven. Ellers ender det med, at der ikke er nok mad at hente. Han ved også, at han skal passe på ikke at lave for meget mad.

Der skal bruges bærende, når han skal bage brød og koge suppe. Derfor er det både spild af mad og brændte, hvis han laver mere mad, end nomerne kan spise.

MANTA
MANTA OG SKOVPIRATERNE

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

Verdensmål 12 handler om ansvarligt forbrug og produktion. Ansvaret omhandler om, at man skal tænke på miljøet og om man skal bruge ressourcer smart. Det betyder også, at man skal tænke på, hvordan man kan gøre det bedre, så man kan spare på ressourcerne.

Hvis du også selv gerne vil, så kan du gøre det ved at tænke på, hvordan du kan gøre det bedre, så du kan spare på ressourcerne.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 3 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Det Ervo elsker allermost er at opfinde ting, der kan hjælpe andre! I stedet for at slås med de onde røvere, opfinder Ervo en nomer-plov, så røvere lettere kan få kommet til at gro på deres marker.

De onde røvere er nemlig slet ikke onde, de er bare sulne!
Røvere får en pose frø, de kan plante på deres mark, så de kan få mad.

Kan I også få fre til at spise og gro?

ENVO
TRIKOZAPPEN

2 STOP SULT

I Danmark får næsten alle mennesker nok at spise. Men nogle steder i verden er der ikke mad nok. Det kan være fordi det er svært at få afgrøder på markerne til at gro. Måske fordi der ikke kommer regn meget angår.

Verdensmål 2 handler om, at vi skal hjælpe dem, der sult. F.eks. ved at hjælpe dem, der sult.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 7 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

For en opfindsom nom, som Aiko er det vigtigt at vide noget om energi. Ellers kan hans opfindelser nemlig lade sig, og så er de ikke noget værd. Ligesom når vores telefon lader tør for strøm. Så kan den ikke bruges til så meget.

Nomerne får energi fra energikrystaller og Aiko ved, at det er vigtigt at sørge for, at der er nok energi til alle.

Det gælder også for os mennesker.

Hvordan kan I hjælpe med at spare på strømmen?

AIKO
DEN EVENTYRLIGE REJSE

7 BÆREDYGTIG ENERGI

Verdensmål 7 handler om, at vi skal passe på den energi vi har, så vi har strøm nok til i den verden. Hvis vi også bliver bedre til at bruge den energi, der er i naturen i Danmark har vi et meget bedre liv end andre steder i Danmark.

Det er smart for det bedste i Danmark.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 11 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Vian er hajkrieger. Han beskytter havet med kræfterne fra sit højvædder. Nogen af dem, der bruger havets dyr mest er, når vi mennesker smider plastikaffald, der ender ude i havet.

Næste gang I er ved stranden kan I blive hajkrieger ligesom Vian.

Sørg for at samle jeres – og måske andres – affald sammen, så det ikke kommer ud i havet og bliver til skade for havets små og store dyr.

VIAN
HAJSVÆRDET

14 LIVET I HAVET

Mange dyr og planter lever i havet, og det er vigtigt, at de har et godt miljø og gode vilkår.

Verdensmål 14 handler om, at vi skal passe på livet i havet.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 4 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Uma er helbeder nom, og selvom hun er ret søj til at lave tryk og øl, så ved hun, at det ikke kan løse alle problemer.

Hun ved, at et smil eller et kram kan hjælpe på rigtig meget, og hun ved, at en god ven, måske er det vigtigste for et godt liv.

Bliv helbeder nom – gør som Uma!
Vær en god ven og smil til verden.

UMA
SKØNHEDSDRIKKEN

3 SUNDHED OG TRIVSEL

Verdensmål 3 handler om, at vi skal holde os sunde og at vi skal have det godt.

Verdensmål 3 handler også om, at sørge for, at alle i den verden her der godt, og kan komme på arbejde og i skole og lege. Det kan vi hjælpe med, hvis vi skal passe på os selv, så vi måske kan hjælpe andre også. Vi skal passe godt på vores kroppe. De skal holde det så bliver stærkt!

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 8 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Menza er magi nom, og han bruger sin fantasi til at bygge store slotte og til at bekæmpe monstre med. Fantasier er vigtig, og man skal passe på dem. Du kan fx passe på din fantasi ved at lege med dine venner eller ved at tegne.

Måske kan du lege et kæmpet fortælleri eller et stort fortælleri om en monster?

MENZA
DEN MAGISKE NOM

9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

Der er mange mennesker, der gerne vil bygge og skabe nye ting. Det betyder, at der er mange mennesker, der gerne vil bygge og skabe nye ting. Det betyder, at der er mange mennesker, der gerne vil bygge og skabe nye ting.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 12 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Minno ved, at både små og store dyr er vigtige. Den vil gerne have ham sejen i nomernes vilde vildede, og den vil gerne have ham og alle stromper – selvom alle mente, at han var for lille.

I kan blive stromper som Minno, hvis I passer godt på både små og store dyr, hvor I bor.

Han passer på de små dyr ved at bygge små huler i bærrene eller ved at lade hannen gro små. Så kommer der flere forskellige planter og "ulund".

MINNO
NOMERNES VILDE VILDEDE

15 LIVET PÅ LAND

Alle dyr og planter har brug for et godt miljø. Derfor gælder det om at passe på det miljø, hvor vi lever. Og det betyder også, at vi skal passe på de dyr, der lever på land.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

KOPARK 13 **VERDENSMÅL**
MED NOMERNE

Zenzo rejser til Drageen for at blive skyggenom i minnekæden. Men Zenzo kan ikke bruge sin magi i den, for den er allerede fuld af Drageen. For en nom kan ikke angibe andre – kan beskytte. Zenp er lige ved at give op! Hvilket betyder, at Zenzo er ved at give op.

Sammen vil de altid beskytte dem, der ikke kan beskytte sig selv.

I dag skal I være skyggenomme!
Kan I have nogle affald om, hvad I kan gøre for at gøre miljøet bedre eller måske endda være en god ven til dem, der har brug for det? Kan I have det bedste miljø til dem, der har brug for det?

ZENZO
SKYGGENOMEN

17 PARTNERSKABER FOR HANDLING

Hvis vi alle gør noget godt for verden, så kan vi gøre det bedre. Det betyder, at vi skal tænke på, hvordan vi kan gøre det bedre, så vi kan hjælpe dem, der har brug for det.

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

MONSTERJAGT - VEJLEDNING

MED UDGANGSPUNKT I VERDENSMÅL 5 – LIGESTILLING MELLE KØNNENE SKAL BØRNENE PÅ MONSTERJAGT!

Forberedelse

- Print kopiark med de 10 monstre og klip dem ud (**Kopiark 17-26**).
- Laminer evt. monstrene, så de kan gemmes udenfor – måske i den nærliggende "Nomerskov"?
- Print afkrydsningsarkene med monstre på (**Kopiark 27**)
- Forbered jer på den indledende samtale ved at læse historie og yderligere forslag til indledende samtale igennem - se **kopiark 15**.

Med børnene

- Brug **kopiark 14** med prinsesse Zika som udgangspunkt for den indledende snak, inden I læser historie og går på monsterjagt.
- Læs derefter historien højt (**Kopiark 16**) for børnene og send dem på monsterjagt – måske i grupper eller par på tværs af køn, for at sætte ekstra fokus på, at køn er helt ligegyldigt, når vi skal jage monstre.

KOPIARK 16

MONSTERJAGT

Nomerne på monsterjagt - historien

Langt langt inde i Nomerskoven står det vældige nomertree. Rundt om træet ligger Nomerbyen, som alle i nomerne afbr. Målt i hvern står rken skærmette trone. Her sidder prinsesse Zika og våger over

VERDENSMÅL
MED NOMERNE

ve hinanden, og de ved, at alle maskefarver er hvem der er mest vigtig for Nomerskoven.

KOPIARK 14

MONSTERJAGT - OPSTART

VERDENSMÅL
MED NOMERNE

Prinsesse Zika våger hver dag over nomerskoven. Hun er stolt af de små nomer, der har hjerte og mod som de største kæmper. Nomerne er alle forskellige, og de ved at det er deres styrke. Ingen maskefarve er vigtigere end andre for alle har vigtige opgaver i Nomerskoven.

Er I også gode til forskellige ting i jeres børnehave?

PRINSESSE

ZIKA

Verdensmål nr. 5 handler om ligestilling. Ligestilling betyder, at vi alle sammen er lige meget værd. Uanset, hvordan vi ser ud eller hvad vi kan. Og uanset om man er dreng eller pige! I Danmark er der meget ligestilling for drenge og piger, men andre steder i verden er pigerne ikke helt så heldige. Nogle steder kan pigerne fx ikke komme i skole.

MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

AFFALDSJAGT

I OG OMKRING BØRNEHAVEN

VERDENSMÅL

MED NOMERNE

VEJLEDNING

Inden affaldsjagten

I kan starte dagens affaldsindsamling i eller omkring børnehaven med at læse historien "Nomernes vilde væddeløb om rytternomen Minno.

Herefter snakker I med børnene om verdensmål 15 **se herunder**, og læser højt fra **kopiark 28**, hvor I kan høre, hvordan I kan hjælpe rytternomerne

Gå på affaldsjagt sammen eller i mindre grupper

Efter affaldsjagten

Når I er tilbage i børnehaven kan I samle alt affaldet i en bunke og tage et billede af det og hænge det op sammen med **kopiark 28**.

Affaldet ligger nu ikke længere og flyder. Nu er der både pænere i/omkring børnehaven OG vi har hjulpet dyrene med at passe på de steder de lever og sørget for, at de ikke spiser noget, der er giftigt for deres maver.

VERDENSMÅL 15 LIVET PÅ LAND

Beskyttelse af naturlige levesteder

Naturen har det ikke så godt mange steder i verden. Heller ikke i Danmark. Vi fælder skove og bygger huse og laver motorveje, så vi kan komme hurtigere rundt i vores biler. Vi er heller ikke alle sammen så gode til at passe på naturen, når vi er ude i den. Menneskers brug af naturen går ud over dyr og planter. Derfor handler Verdensmål 15.5 om, at vi skal beskytte naturen, så den bliver ved med at være et sted, hvor mange forskellige dyr - både små og store, kan leve. Det er også vigtigt for rytter-nomerne at passe på Nomerskoven. Nomerne ridder på store dyr, men de store dyr lever af mindre dyr eller planter, så når de små dyr og planter ikke har det godt, går det også ud over de store dyr.

STOP MADSPIL - RESTEJAGT MED MANTA

INDDRAG FAMILIERNE I JERES AKTIVITETER

I kan lave restemad med mad-nomen Manta i børnehaven, men faktisk lægger materialet her op til at I kan inddrage familierne i arbejdet med verdensmålene.

Sammen med madnomen Manta kan børnene derhjemme hygge videre med verdensmålene. Her er der fokus på reducere af madspild som er en del af verdensmål 12 – ansvarligt forbrug.

Udskriv **kopiark 29 og 30**. Hvis I kopierer på begge sider kan arket foldes på midten til en lille folder med opskrifter i midten.

Send folderen med børnene hjem. Fx i forbindelse med, at I skriver en lille hilsen til jeres forældre om, at I arbejder med "Verdensmål med nomerne".

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

Verdensmål 12
Reduktion af madspild og fødevarer

Verdensmål 12 hedder "Ansvareligt forbrug og produktion". Ansvarelig produktion handler om, at man skal tage hensyn til miljøet og vores natur, fx når fabrikkene laver varer til os, og når landmændene sætter frø, så vi kan købe mad i supermarkedet.

Når vi køber ting og madvarer, skal vi også tænke på en måde, så vi passer på vores natur og jordfrugt. Det kan vi bl.a. gøre ved ikke at smide madvarer og madrester ud, men i stedet bruge dem til noget andet lækker mad.

Det gælder faktisk også i Nomerakoven. Mad nomerne henter deres mad i naturen, men hvis ikke de bruger skoven fornuftigt, ender det med, at skoven ikke kan blive ved med at have mad nok til både dyr og nomer.

Mantas restejagt

Prinsesse Zika er belyst. Noget er sket med nomerne, der normalt ellers altid er så glade til at passere på hinanden og på Nomerakoven. Nomerne er blevet dovne, og i stedet for at arbejde og hjælpe hinanden, sover de det meste af dagen.

Madnomen Manta beslutter sig for at lave noget dejlig mad til nomerne, så de kan få deres energi og kræfter tilbage.

Manta går straks i gang med at lave en liste med ingredienser, han skal have samlet i skoven. Heldigvis opdager Manta, at nomerne skabe alle de bager af alt muligt godt! Der er altså ingen grund til at hente mere i skoven. Manta beslutter sig derfor for, at han vil lave restemad til alle nomerne – og du kan hjælpe Manta!

Lav lækker restemad ligesom Manta

Sammen med en voksen skal du på jagt i jeres skab og køleskab. Kan I finde en restepizza eller måske bruge lidt brød til at lave rugbrødsbrunch eller croutoner?

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

Mantas fantastiske restepizza

Lav en pizzadej:
50 g gær opløst i 5 dl Vand
1 spsk olie
2 tsk. Salt
Ca. 600 g hvedemel
Ca. 200 g groft mel efter eget valg
Havet til dobbelt størrelse
Formes til 8 små pizzaer

Kig demter i køleskabet. Er der noget, der kan bruges på pizzaen? Fx kan du bruge rester af pålæg - spegepølse eller kylling. Du kan også kigge efter nogle grøntsager - hvad med tomaterne? Eller champignon eller gulerødder? Skær dem i helt tynde skiver inden de lægges på pizzaen. Skal der ses på? Måske der ses i køleskabet, der kan også bruges på pizzaen?

Hvad har du, der kan bruges til tomatsauce? Har du beffar? Flåede tomater, koncentreret tomatpure eller tomatser, der kan skæres i stykker og bruges?

Lav din pizza, lige som du vil have den.

Bages i ovnen ca. 13-14 min. ved 250 grader. Hold øje med pizzaen i ovnen, så den ikke brænder for meget.

Velbekomme, siger Manta.

Mantas knasende rugbrødsbrunch og croutoner

Find rester af tørt brød frem. Du kan bruge både rugbrød og hvedebrød/boller/brød.

Skær brødet i firkanter eller stykker og pres med olie.

Kryd med salt - og hvad du ellers kan lide af krydderier. Fx oregano og peber.

Brød det ud på bagepapir og bag det i ovnen ved 160 grader ca. 15 min. Hold øje, så det ikke bliver for mørkt.

Spis det til supper, som tilbehør eller bare som en hyggelig knasende snack. Fx med beffar eller sukkererter.

Flere idéer til at stoppe madspild:
www.stopspildafmad.dk
www.madspild.net

MATERIALET ER LAVET AF SILKEBORG BIBLIOTEKERNE MED TILLADELSE FRA FORFATTER JAN KJÆR

DEN STYRKEDE LÆREPLAN MÅL OG AKTIVITETER

FRA DAGTILBUDSLOVEN:

"Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv"

OM MATERIALET

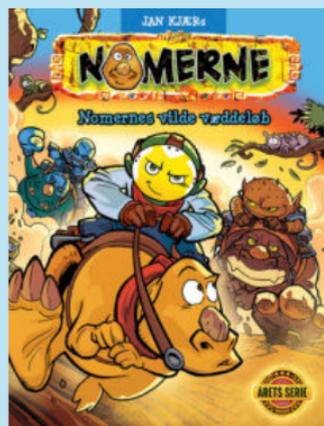
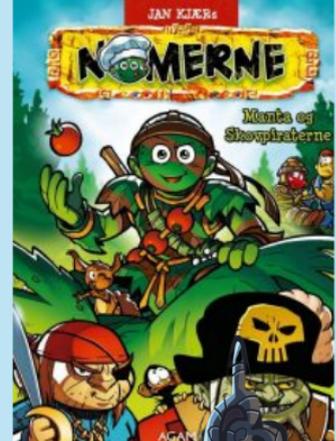
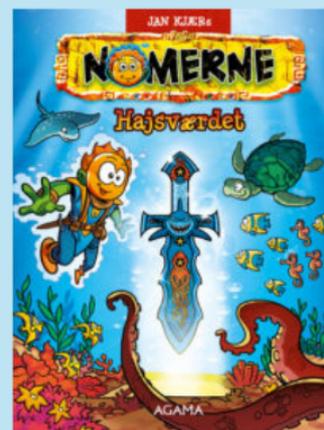
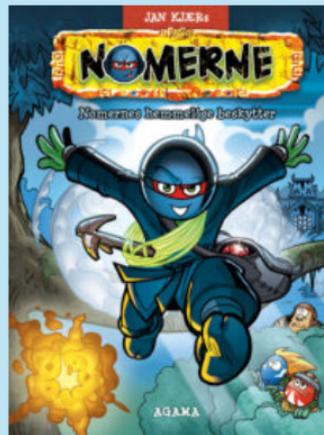
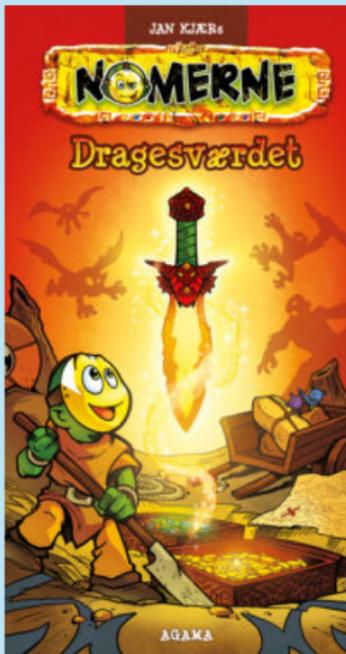
Udgangspunktet er fortællingen om Nomerne og børnenes interesse for dem og deres univers. I aktiviteterne er der fokus på barnets egne deltagelsesmuligheder samtidig med, det er en del af fællesskabet. Målet med forløbet er, at barnet er i leg og aktivitet gennem fortællingen, samtidig med, at barnet præsenteres for, hvordan man gennem konkrete aktiviteter kan bidrage til at verden bliver et godt sted for mennesker og dyr og nomer.

HVAD	BESKRIVELSE AF AKTIVITETEN	VERDENSMÅL	DSL
Fælles aktiviteter og samtaler	Nomernes beskrivelse af verdensmål inddrages i små aktiviteter i hverdagen. Fx ved samling: "I dag skal vi gøre noget godt for én vi kender." Kopiark 2-13	2, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 14, 15, 17.	"Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for. Relationer og venskaber er afgørende, hvor alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet og blive respekteret og lyttet til. I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende"
Monsterjagt	Alle børn på monsterjagt Kopiark 14-27	5	"Sanselige læringsmiljøer skal tilgodese en æstetisk dimension, hvor børns legende undersøgelser og kreative eksperimenter med bevægelse er i centrum."
Affaldsjagt	Affaldsjagt i og omkring børnehaven. Kopiark 28	15	"Viden om naturen omhandler også menneskets påvirkning af og samspil med naturen, fx i forbindelse med miljøspørgsmål og spørgsmål om bæredygtighed og anvendelse af naturens ressourcer. Læringsmiljøet må derfor give børn mulighed for at overveje deres eget samspil med naturen og naturens ressourcer."
Restejagt Arbejd videre i familien	Mantas restepizza Kopiark 29 + 30	12	"Gennem ligeværdig dialog og samspil må alle forældre gives mulighed for at tage del i et gensidigt forpligtende samarbejde og være en del af dagtilbuddets hverdag og fællesskab."

BØGERNE OM NOMERNE

Alle bøgerne om nomerne er skrevet og illustreret af Jan Kjær.
Vi har i materialet her brugt figurene fra billedbøgerne herunder

Bøgerne kan lånes på biblioteket.

Find endnu mere spændende materiale på www.nomerne.dk

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

GOD FORNØJELSE

Med "Verdensmål med nomerne"

Vi håber, I får mange gode timer i selskab med de små seje nomer.

**Pas på vores verden, ligesom nomerne passer på
Nomerskoven**

Betina og Karen, Silkeborg Bibliotekerne

Nomernes tips og tricks!

Sådan kan du hjælpe verden i din hverdag

Spis masser af frugt og grønt og mindre kød.

Hold din krop stærk og din hjerne skarp.

Tænk på andre og gør en ven glad.

Hav hjerte og mod til at passe på verden.

Genbrug og find på andre ideer, der hjælper jorden. Opfindsomhed er en styrke.

Beskyt og vær god ved alle dyr

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

VERDENSMÅL med nomerne

Nomerne er rigtig gode til at passe på hinanden og på nomerskoven, så Nomerskoven er et godt sted at bo for både nomer og dyr.

Sådan skal det også gerne være for os mennesker. Vi skal også passe på vores jord, så den bliver ved med at være et godt sted at være.

Det er der heldigvis rigtig mange mennesker, der mener. Derfor er der en masse voksne fra hele verden, der har snakket sammen. De er blevet enige om 17 vigtige punkter, vi alle sammen kan hjælpe hinanden med, for at passe godt på vores jord og de mennesker, der bor på den.

De 17 punkter kalder vi for FN's verdensmål. De handler alle sammen om forskellige ting vi kan gøre for at passe godt på vores jord og dyr og mennesker. Vi skal alle sammen hjælpes ad. Og vi skal faktisk også passe godt på os selv!

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

Det Envo elsker allermost er at opfinde ting, der kan hjælpe andre! I stedet for at slås med de onde røvere, opfinder Envo en nomer-plov, så røverne lettere kan få kornet til at gro på deres marker. De onde røvere er nemlig slet ikke onde, de er bare sultne! Røverne får en pose frø, de kan plante på deres mark, så de kan få mad. Kan I også få frø til at spire og gro?

ENVO

TRIKOZAPPEN

I Danmark får næsten alle mennesker nok at spise. Men nogle steder i verden er der ikke mad nok. Det kan være fordi det er svært at få planterne på marken til at gro. Måske fordi, der ikke kommer regn i meget lang tid.

Verdensmål 2 handler om, at vi skal hjælpe dem, der sultter, fuldstændigt ligesom Envo gør i historien om Trikozappen.

Uma er helbreder-nom, og selvom hun er ret sej til at lave trylledrik og eliksir, så ved hun, at det ikke kan fikse alle problemer.

Hun ved, at et smil eller et kram kan hjælpe på rigtig meget, og hun ved, at en god ven, måske er det vigtigste for et godt liv.

Bliv helbreder nom – gør som Uma:
Vær en god ven og smil til verden.

UMA

SKØNHEDSDRIKKEN

Verdensmål 3 handler om, at mennesker skal være sunde og have det godt.

Når du er en god ven, og når du gør folk glade, så er du med til at få mennesker omkring dig til at have det godt.

Det er bl.a. det, verdensmål 3 går ud på.

Thero er krigernom. Han skal altid være klar til at forsvare Nomerskoven mod monstre og skovpirater. Derfor skal han passe på sig selv og sin krop.

Hvis du vil være en sej krigernom som Thero, så skal du sørge for at træne din krop på alle mulige sjove måder hver dag.

Kan du fx stå på et ben med lukkede øjne eller slå otte kolbøtter i træk?

THERO

NOMERTRÆETS HELTE

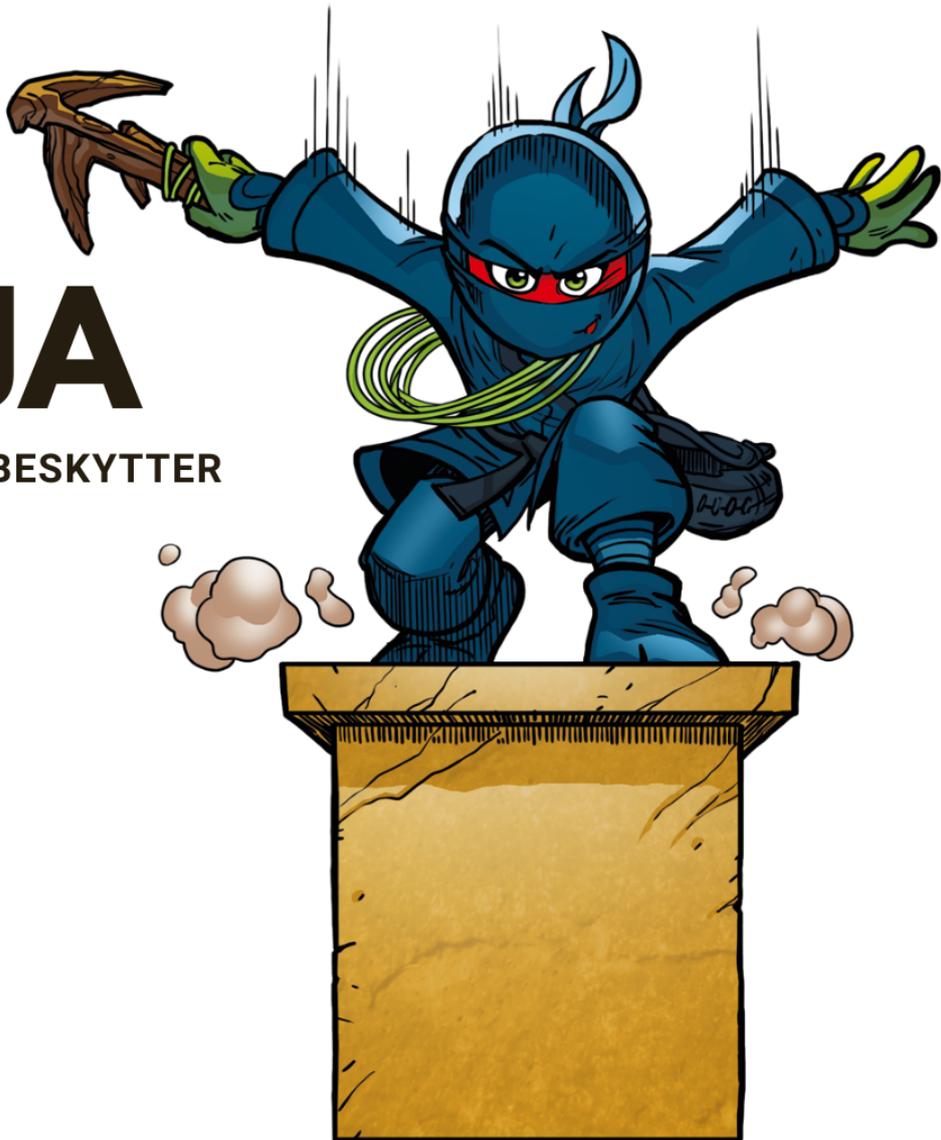
Verdensmål 3 handler om, at vi skal holde os sunde og at vi skal have det godt.

Verdensmål 3 handler også om, at sørge for, at alle i hele verden har det godt, og kan komme på sygehuset, når de er syge. Det kan vi heldigvis godt i Danmark, men vi skal lære at passe på os selv, så vi måske kan undgå at blive syge. Vi skal passe godt på vores kroppe. De skal holde helt til vi bliver gamle!

Nudja er krigernom. Engang var der ingen, der gad være sammen Nundja, for han var altid så træt. Men så fandt Nundja ud af, at han faktisk var en mega sej krigernom. Han skulle bare sørge for at få sovet, når han havde brug for det.

Hvis du vil være sej ligesom krigernomerne, så er det vigtigt, at du får sovet nok. Søvn er meget vigtigt, hvis man skal holde både sin krop og sin hjerne sund.

Er du god til at lægge dig til at sove om aftenen?

NUNDJA

NOMERNES HEMMELIGE BESKYTTER

Verdensmål 3 handler om, at mennesker skal være sunde og have det godt.

Når du får søvn nok, så er du meget bedre til at lære nye ting, og du har mere overskud til at være en god ven.

Derfor handler verdensmål 3 fx om, at man skal sove godt. For mennesker har det bedst, når de er friske og udhvilede

For en opfindernom, som Aiko er det vigtigt at vide noget om energi. Ellers kan hans opfindelser nemt løbe tør, og så er de ikke noget værd. Ligesom når vores telefon løber tør for strøm. Så kan den ikke bruges til så meget.

Nomerne får energi fra energikrystaller og Aiko ved, at det er vigtigt at sørge for, at der er nok energi til alle.

Det gælder også for os mennesker.

Hvordan kan I hjælpe med at spare på strømmen?

AIKO

DEN EVENTYRLIGE REJSE

Verdensmål 7 handler om, at vi skal passe på den energi vi har, så vi har strøm nok til alle i verden. Vi kan også blive bedre til at bruge naturens energi til at få strøm fra. I Danmark har vi fx mange vindmøller, der laver strøm, når det blæser. Det er smart, for det blæser ret tit i Danmark.

Menza er magi-nom, og han bruger sin fantasi til at bygge store slotte og til at bekæmpe monstre med.

Fantasien er vigtig, og man skal passe på den. Du kan fx passe på din fantasi ved at lege med dine venner eller ved at tegne.

Måske kan du tegne et kæmpe fantasislot eller et stort farligt monster?

MENZA

DEN MAGISKE NOM

9 INDUSTRI, INNOVATION
OG INFRASTRUKTUR

Der er mange mennesker på jorden, og de skal alle sammen have mad, skoletasker, huse og måske en iPad. Det er hårdt for jorden, hvis vi alle sammen skal have en iPad!

Derfor er det vigtigt, at vi lærer at tænke på nye måder og at være kreative, så vi bedre kan passe på jordkloden. Her er fantasien mega vigtig, og den skal man passe godt på, for ellers kan det sagtens være, den forsvinder, når man bliver voksen!

Dramon er dragekriger!

Han rejser ud i verden for at beskytte de svage. Dem der har brug for hjælp. Du kan blive en sej dragekriger ligesom Dramon, hvis du hjælper andre!

Kender du nogen, der kan bruge hjælp?

Hvad kan du gøre for at hjælpe andre?

DRAMON

DRAGESVÆRDET

10 MINDRE
ULIGHED

Der er forskel på, hvilken familie man er født i og hvor i verden man er født.

Ikke alle har det lige godt! Verdensmål 10 handler om, at vi skal hjælpe dem, der ikke har det så godt som os selv.

Manta er madnom. Han laver mad af planter fra nomerskoven. Manta ved, at det er vigtigt at man kun henter det man har brug for skoven. Ellers ender det med, at der ikke er nok mad at hente. Han ved også, at han skal passe på ikke at lave for meget mad. Der skal bruges brænde, når han skal bage brød og koge suppe. Derfor er det både spild af mad og brænde, hvis han laver mere mad, end nomerne kan spise.

MANTA

MANTA OG SKOVPIRATERNE

12 ANSVARLIGT
FORBRUG
OG PRODUKTION

Verdensmål 12 hedder ansvarligt forbrug og produktion. Ansvarlig produktion handler om, at man skal tænke på miljøet og vores natur, fx når fabrikkene laver varer til os og landmændene sørger for at der er mad i supermarkedet.

Vi kan også selv gøre noget. Vi kan fx lade være med at smide madvarer og madrester ud, og i stedet bruge dem til noget lækker restemad.

Vian er hajkriger. Han beskytter havet med kræfterne fra sit hajsverd. Noget af det, der truer havenes dyr mest er, når vi mennesker smider plastikaffald, der ender ude i havet.

Næste gang I er ved stranden, kan I blive hajkrigere ligesom Vian.

Sørg for at samle jeres – og måske andres – affald sammen, så det ikke kommer ud i havet og bliver til skade for havets små og store dyr.

VIAN

HAJSVÆRDET

Mange dyr og planter i havet har det svært, og flere arter forsvinder og dør ud. Verdensmål 14 handler om, at vi skal passe på havet – ligesom Vian gør.

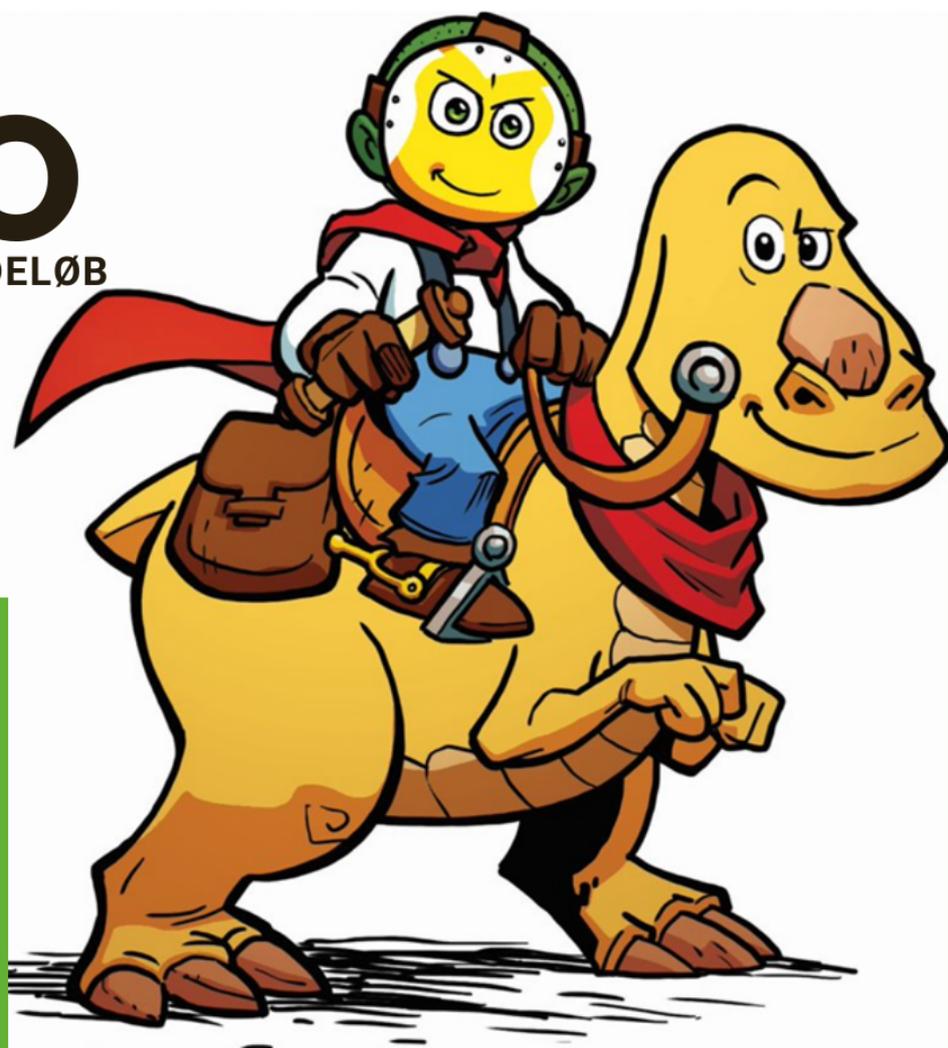
Minno ved, at både små og store dyr er vigtige. Den viden gav ham sejren i nomernes vilde væddeløb, og den gjorde ham også til stormrytter - selvom alle mente, at han var for lille.

I kan blive stormryttere som Minno, hvis I passer godt på både små og store dyr, hvor I bor.

I kan passe på de små dyr ved at bygge insekthoteller i børnehaven eller ved at lade haven gro vildt. Så kommer der flere forskellige planter og "ukrudt".

MINNO

NOMERNES VILDE VÆDDELØB

Både små og store dyr har det svært flere steder i verden. Derfor gælder det om at passe på de steder, hvor dyrene lever. Også de helt små dyr – de er nemlig også vigtige, hvis naturen skal have det godt.

Zenjo rejser til Drageøen for at blive skyggekriger i måneklanen. Men Zenjo kan ikke bruge sin magi som de to andre elever på Drageøen. For en nom kan ikke angribe andre – kun beskytte. Zenjo er lige ved at give op! Heldigvis laver de tre venner en aftale: Sammen vil de altid beskytte dem, der ikke kan beskytte sig selv.

I dag skal I være skyggeriddere!

Kan I lave nogle aftaler om, hvad I kan gøre for at gøre børnehaven eller måske hele verden god og rar at leve i for både mennesker og dyr?

ZENJO

SKYGGENOMEN

17 PARTNERSKABER
FOR HANDLING

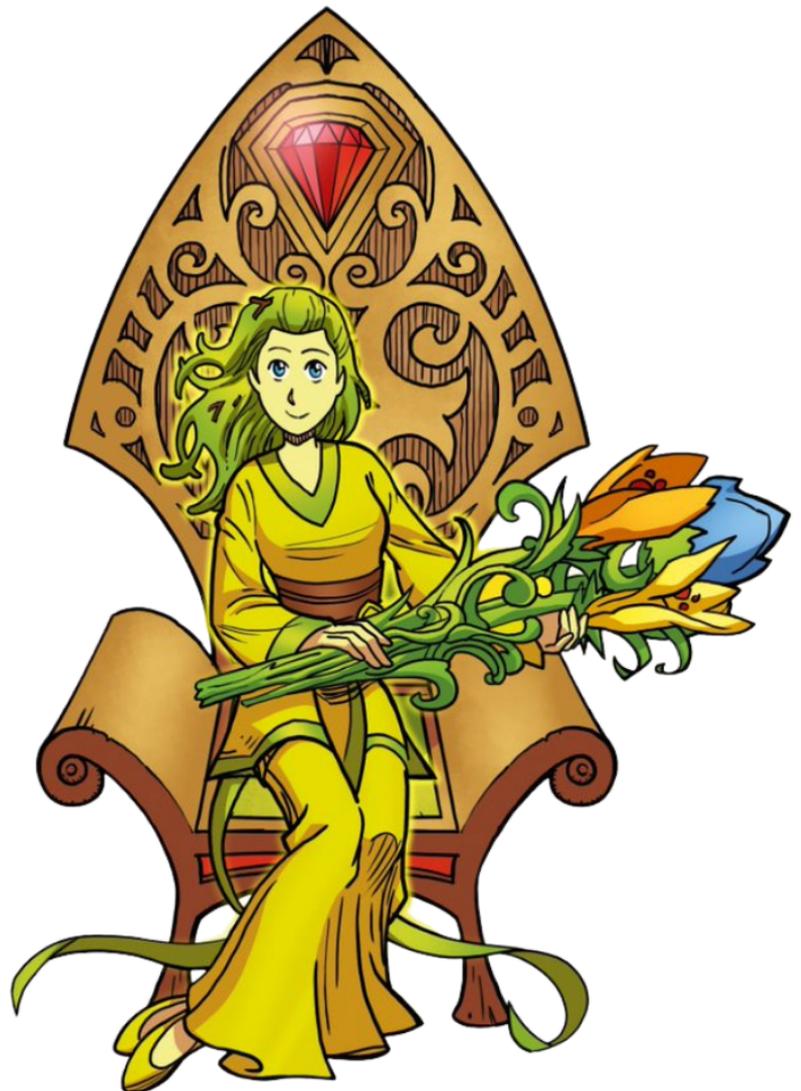

Hvis vi vil gøre noget godt for verden, så er det vigtigt, at vi arbejder sammen. Derfor handler verdensmål 17 om, at vi skal lave fælles aftaler for, hvad vi kan gøre af gode ting. Det kan nogle gange være svært at lave aftaler, fordi vi alle sammen er forskellige. Det gælder både for voksne og for børn – og for skyggekrigere.

Prinsesse Zika våger hver dag over nomerskoven. Hun er stolt af de små nomer, der har hjerte og mod som de største kæmper. Nomerne er alle forskellige, og de ved at det er deres styrke. Ingen maskefarve er vigtigere end andre for alle har vigtige opgaver i Nomerskoven.

Er I også gode til forskellige ting i jeres børnehave?

PRINSESSE ZIKA

Verdensmål nr. 5 handler om ligestilling. Ligestilling betyder, at vi alle sammen er lige meget værd. Uanset, hvordan vi ser ud eller hvad vi kan. Og uanset om man er dreng eller pige! I Danmark er der meget ligestilling for drenge og piger, men andre steder i verden er pigerne ikke helt så heldige. Nogle steder kan pigerne fx ikke komme i skole.

MONSTERJAGT

Inspiration til indledende samtale:

Brug kortet med prinsesse Zika som udgangspunkt for samtalen.

Normalt passer nomerne på nomerskoven, så den er et godt sted for både nomer og dyr at bo. Men i dag er prinsesse Zika altså blevet liiidt bekymret!

Nomerne er nemlig begyndt at skændes! De skændes om, hvem der er bedst og hvem der skal have mest! Det plejer nomerne ikke at gøre, for de ved godt, at alle er lige vigtige – både krigernomer, madnomer, opfindernomer, helbredernomer, maginomer og rytternomer.

Og sådan kan det faktisk også nogle gange være hos os mennesker.

Nogle gange glemmer vi, at vi alle sammen er vigtige og at alle mennesker er lige meget værd uanset, hvor man bor og hvad man kan, og uanset om man er dreng eller pige. Det handler et af de 17 verdensmål faktisk om. Vi kalder det "ligestilling".

Ligestilling betyder, at vi alle sammen er lige. Lige meget værd. Drengene er fx ikke vigtigere end piger.

Verdensmål nr. 5 handler om ligestilling mellem drenge og piger. Det betyder fx, at drenge og piger skal have de samme muligheder for at gå i skole og få et godt job, når de bliver voksne. I Danmark er der ret meget ligestilling, men andre steder i verden er pigerne ikke helt så heldige. Nogle steder kan pigerne fx ikke komme i skole.

Der er også noget arbejde, vi synes er mest for kvinder, og noget der er mest for mænd. Fx hedder det en brandmand. Hvorfor mon det gør det?

5 LIGESTILLING
MELLEM KØNNENE

I Nomerskoven er det ligegyldigt om man er dreng eller pige. Pigerne er lige så seje krigernomer som drengene, og drengene er lige så vigtige, når de syge skal plejes og nomeræggene skal passes. Nomerne ved nemlig, at de alle sammen har særlige egenskaber, og at ingen kan undværes, når Nomerskoven skal beskyttes mod farlige fjender udefra.

Og nu er vi klar til at høre en lille historie om nomerne!

MONSTERJAGT

Nomerne på monsterjagt - historien

Langt langt inde i Nomerskoven står det vældige nomertræ. Rundt om træet ligger Nomerbyen, som altid summer af liv. Midt i byen står den skønneste trone. Her sidder prinsesse Zika og våger over nomerne.

Men prinsesse Zika er bekymret! Normalt hjælper nomerne hinanden, og de ved, at alle maskefarver er lige vigtige. Men pludselig er de begyndt at skændes om, hvem der er mest vigtig for Nomerskoven. Det virker til, at de helt har glemt, at ingen kan undværes!

Thero puster sig op, og vil have ekstra lækker aftensmad, for han er jo en kriger-nom! Og det er krigernomerne, der beskytter Nomerskoven, og derfor fortjener han bedre mad end de andre! Mantra griner af Thero – for hvem er det måske, der laver maden? Og hvordan skulle krigernomerne kunne beskytte noget som helst uden mad i maven. Næh, mad-nomerne er de vigtigste! Så blander Flora sig. Hun er Rytter-nom, og de er jo uundværlige, når nomerne skal rundt i nomerskoven. Noma holder med Flora, men hun synes alligevel, at helbredernomerne er lidt vigtigere end de andre...

"Ha haaaa", griner opfinder-nomen Envo. "Hvordan skulle I kunne klare noget som helst uden vores opfindelser?"

Menza sidder lige så stille og kigger på de andre nomer, der skændes. Han venter på en pause i råberiet. For han ved, at magi-nomerne er de kloge nomer, og det skal han nok få forklaret de andre, når der bare bliver lidt ro.

Men inden Menza, når at få et ord indført blander prinsesse Zika sig i skænderiet. "Hør her venner", siger hun. Og alle nomerne tier og kigger op. "I har vist glemt, hvor vigtige I alle sammen er for Nomerskoven! Lige nu ligger der monstre på lur i skoven, og de venter bare på, at I bliver uvenner!" Prinsesse Zika peger ud i skoven: "Afsted med jer. Hjælp hinanden med at finde monstrene og jag dem langt væk! I klarer det ikke, hvis ikke I forstår at arbejde sammen. For alle maskefarver er lige vigtige og værdifulde!"

Nomerne kigger flovt på hinanden. Og så begiver de sig ud for i fællesskab at jage monstrene på flugt.

Gå på monsterjagt sammen

"Nu er det jeres tur til at hjælpe nomerne med at finde monstrene, der lurder derude, så nomerbyen igen bliver et trygt sted at være. Og husk, at der er brug for alle – både piger og drenge, de store og stærke, dem med god fantasi, jer, der kan lave mad, de tænksomme og alle I andre. Er I klar til at jage monstrene langt væk?"

KOPIARK 18
MONSTERJAGT

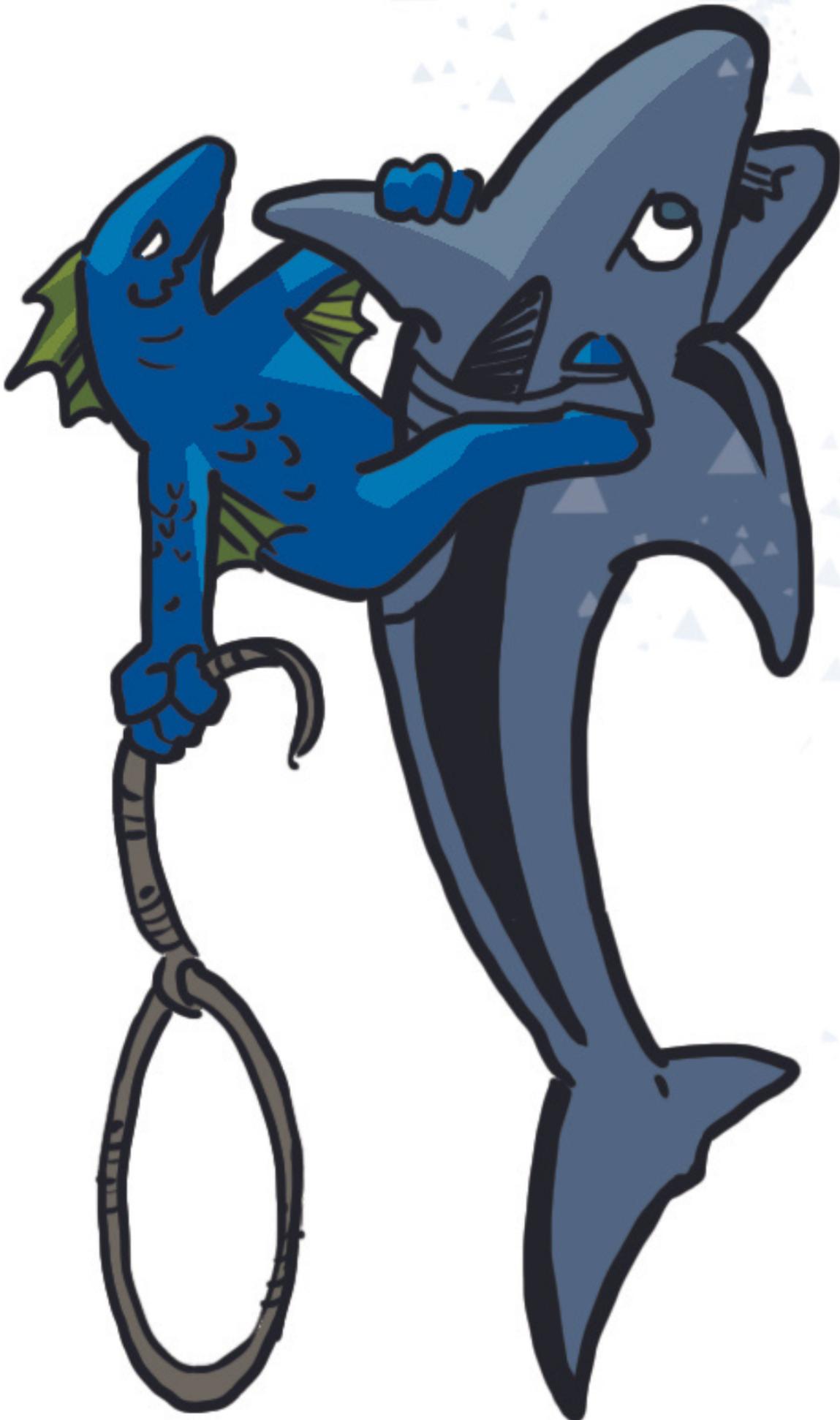
VERDENSMÅL

MED NOMERNE

MONSTERJAGT

MONSTERJAGT

☐		☐		☐		☐		☐	
☐		☐		☐		☐		☐	

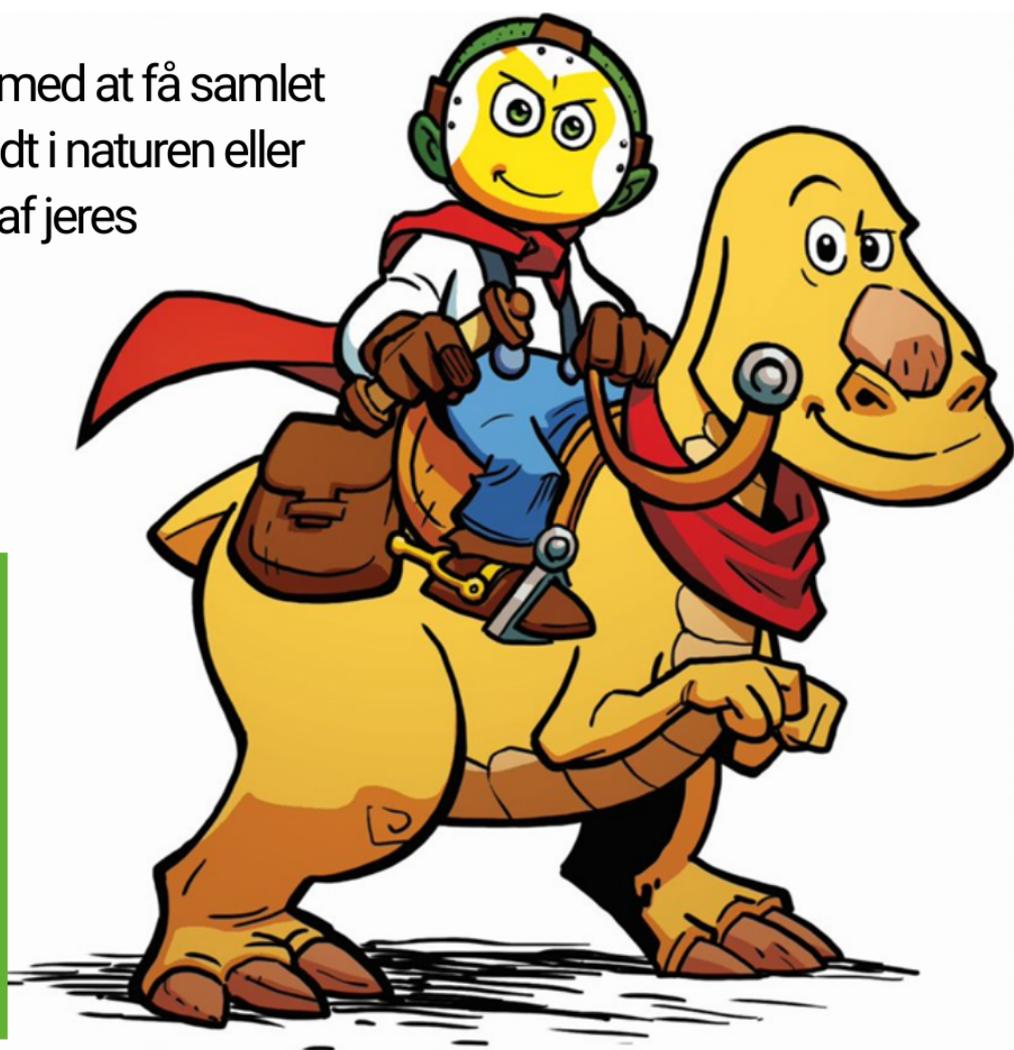
☐		☐		☐		☐		☐	
☐		☐		☐		☐		☐	

AFFALDSJAGT MED

RYTTERNOMERNE

Det er en rolig dag i Nomerbyen. Men Prinsesse Zika er bekymret! Nomerskoven har det skidt. En gruppe skovpirater har efterladt deres affald over det hele, men ingen orker at rydde op efter dem. Det betyder, at dyrene har svært ved at finde mad, og deres levesteder bliver ødelagte. Nogle af dyrene kommer også til at spise affaldet. Og så får de ondt i maven og bliver syge. Rytter-nomerne må gøre noget, så deres dyr kan få det godt igen!

Hjælp rytter-nomerne med at få samlet affaldet, der ligger smidt i naturen eller på vejene i nærheden af jeres børnehave.

Verdensmål 12

Reduktion af madspild og fødevarer

Verdensmål 12 hedder "Ansvaret forbrug og produktion".

Ansvaretlig produktion handler om, at man skal tage hensyn til miljøet og vores natur, fx når fabrikkerne laver varer til os, og når landmændene sørger for, at vi kan købe mad i supermarkedet.

Når vi køber ting og madvarer, skal vi gøre det på en måde, så vi passer på vores natur og jordkloden. Det kan vi bl.a. gøre ved ikke at snide madvarer og madrester ud, men i stedet bruge dem til noget andet lækkert mad.

Det gælder faktisk også i Norderskoven. Mad-nommerne henter deres mad i naturen, men hvis ikke de bruger skoven fornuftigt, ender det med, at skoven ikke kan blive ved med at have mad nok til både dyr og nomer.

Mantas restejagt

Prinsesse Zika er bekymret. Noget er sket med nomerne, der normalt ellers altid er så gode til at passe på hinanden og på Norderskoven. Nommerne er blevet dovne, og i stedet for at arbejde og hjælpe hinanden, sover de det meste af dagen.

Madnomen Manta beslutter sig for at lave noget dejlig mad til nomerne, så de kan få deres energi og kræfter tilbage.

Manta går straks i gang med at lave en liste med ingredienser, han skal have samlet i skoven. Heldigvis opdager

Manta, at nomernes skabe allerede bugner

af alt muligt godt! Der

er slet ingen grund

til at hente mere i

skoven. Manta

beslutter sig derfor

for, at han vil lave

restemad til alle nomerne

– og du kan hjælpe Manta!

Lav lækker restemad ligesom Manta

Sammen med en voksen skal du på jagt i jeres skabe og køleskab.

Kan I fx lave en restepizza eller måske bruge tørt brød til

at lave rugbrøds crunch eller croutoner?

Mantas fantastiske restepizza

Lav en pizzadej:

50 g. gær opløses i 5 dl. Vand

1 spsk olie

2 tsk. Salt

Ca. 600 g. hvedemel

Ca. 200 g. groft mel efter eget valg.

Hæver til dobbelt størrelse

Formes til 8 små pizzaer

Kig derefter i køleskabet. Er der noget, der kan bruges på pizzaen? Fx kan du bruge rester af pålæg - spegepølse eller kylling. Du kan også kigge efter nogle grøntsager - hvad med runlesvamp :-). Eller champignon eller gulerødder? Skær dem i helt tynde skiver inden de lægges på pizzaen. Skal der ost på? Måske der ost i køleskabet, der kan rives på rivejernet?

Hvad har du, der kan bruges til tomat sauce? Har du bøffelbær? Flåede tomater, koncentreret tomatpuré eller tomater, der kan skæres i stykker og bruges?

Lav din pizza, lige som du vil have den.

Bages i ovnen ca. 13-14 min. ved 250 grader.

Hold øje med pizzaen i ovnen, så den ikke bliver for mørk.

Velbekomme, siger Manta.

Mantas knasende rugbrødscrunch og crou-toner

Find rester af tørt brød frem. Du kan bruge både rugbrød og hvedebrød/boller/foast.

Skær brødet i firkanter eller stave og pensl med olie.

Kydr med salt – og hvad du ellers kan lide af krydderier.

Fx oregano og paprika.

Bred det ud på bagepapir og bag det i ovnen ved 160 grader ca. 15 min. Hold øje, så det ikke bliver for mørkt.

Spis det til suppe, som tilbehør eller bare som en hyggelig knasende snack fx med bøffelbær eller sukkersiv til.

Flere idéer
til at stoppe
madspild:

www.stopspildafmad.dk

www.madspild.net

